నిశ్శబ్ధ సంకర్షణం

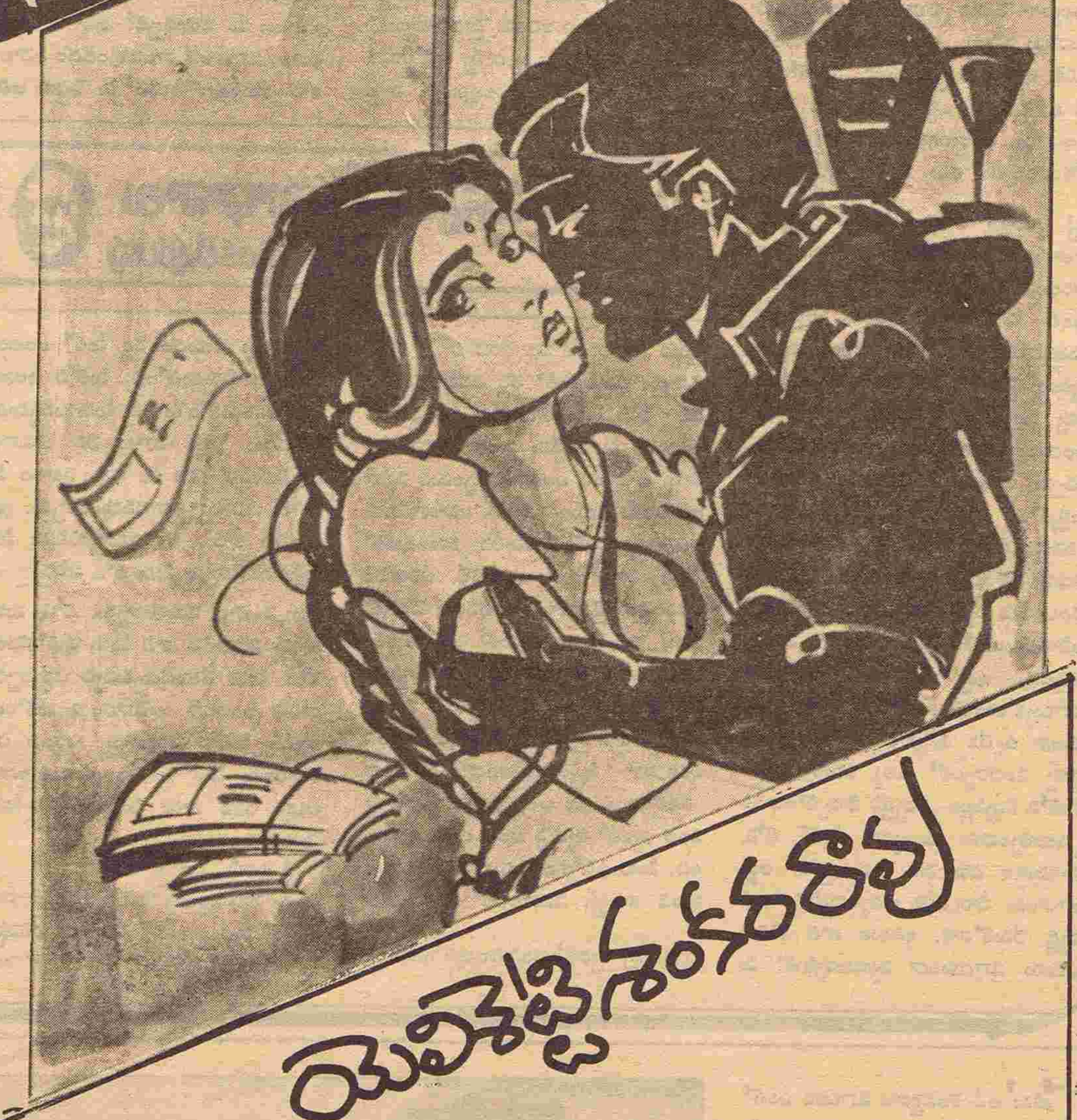

యెలిశెట్టి శంకరరావు

"ఈరోజు నా జీవితంలో మరిచి పోలేని మధురమైన రోజు. నా ఉత్తమ సేవలకు గాను పోలీసు డిపార్టుమెంటు విశిష్ఠ సేవా పతకం బహూకరిస్తోంది. మరి కొద్ది క్షణాల్లో గవర్నరు చేతుల మీదుగా పతకం అందు కుంటాననగా నాకో వింత ఆలోచన వచ్చింది. ఈ బహుమతి అందు కోవడానికి నా కంటే అర్హుడైన వ్యక్తి 'వీరిగాడేమో నని!'' మరుక్షణం నాలోని మృగం ఆ ఆలోచనని త్రుంచి వేసింది.

ఎందుకంటే ముఖానికి మనిషి ముసుగు తొడుక్కుని దర్జాగా, ముఖాల్లో క్రూరత్వం కన్పడ కుండా సంచరించే మృగాలున్న జనారణ్యంలో... పదేళ్ల క్రిందట.

****

ఉద్యోగం వచ్చిందినాకు. చాలా చిన్న ఊరు అది. ఎస్.ఐ ఉద్యోగం అంటే ఊరుకి మహారాజే అన్నా రందరూ. హోదా ఉన్న ఉద్యోగం మన పిల్లని చేసు కుంటే బావుణ్ను. పిల్ల సుఖ పడుతుంది అనుకున్నారు ఆడ పిల్లల తల్లి దండ్రులు. రెండేళ్ళ తిరిగే సరికల్లా లక్షలు గడించడూ అనుకున్నారు అసూయా పరులు. సంబంధాలు చూడ మంటావా! అడిగింది అమ్మ ఆరాటంగా. 'నా తరంలో రెండు లక్షలు గడించి యాభై వేలు పోసి నీకీ ఉద్యోగం కొన్నాను ఏం ఉద్ధరిస్తావో' అర్థం వచ్చేలా చెప్పాడు నాన్న. 'ఆదర్శాలు మర్చి పోకుండా బ్రతకరా!' అన్నారు ఫ్రెండ్స్.

ఆనందంగా ఆరోజే ఉద్యోగంలో జాయిన్ అయ్యాను. కొత్త ఉద్యోగం, కొత్త భవంతిలో విందు భోజనం తర్వాత బూరుగు దూది పరుపు మీద సుఖంగా పవళించి నట్టు హాయిగావుంది.

బోణీగా మొదటి కేసు వచ్చింది.

ఓ వేశ్య! రెయిడింగ్‌లో పట్టు బడింది. పేరు కుమారి! వయసు చెప్పక్కర్లే నంత సుకుమారి! ఆ ఊరి జనా లందరి హృదయాల్లోనూ రాజ కుమారి! నవ నవ లాడే ఒళ్లు! నాజూకైన కళ్లు! ప్రెసిడెంట్ గారి అమాంబాపతు జనంవొచ్చి పైరవీ చేసి చూసారు. లాభం లేదు కేసు పెట్టానని పట్టు బట్టాను. అరగంట తిరిగే సరికల్లా ఎమ్మెల్యే గారి నుంచి ఫోనొచ్చింది. విషయం చెప్పారు. "కుమారి చాలా మంచి" అమ్మాయట. తనే పోలీసు స్టేషనుకి రావాలా అనడిగారు. అక్కర్లే దన్నాను. ఈయన దయ వల్ల చాలా మంది ఆ ఊర్లో పన్జేసిన ఎస్.ఐ లకు నెలలు తిరగ కుండానే ట్రాన్స్ఫరై పోయి శంకరగిరి మాన్యాలు పట్టేశారని విన్నాను.

కుమారిని గట్టిగా మందలించి పంపేసాను.

****

రెండో కేసు. ఓ లారి డ్రైవరు తాగేసి లారీ తోలుతూ ఓ ఎద్దుల బండి వాడిని గుద్దేశాడు. ఎద్దులు చచ్చేయి. బండితోల్తున్న వాడు మాత్రం చావ బోయి ఎక్కడో నూకలు మిగిలి పోయి బతికేసాడు. కాలుమాత్రం విరిగింది. నిర్లక్ష్యంగా తప్పతాగి లారీ డ్రైవ్ చేస్తున్న లారీ డ్రైవరు మీద కేసు పెట్టడానికి ఉపక్రమిస్తున్న తరుణంలో సి.ఐ గారు ఫోన్ చేశారు. 'లారీ ఓనరు ఆయనకి బాగా ఫ్రెండుట! అంచేత కేసు ఎలా రాయొచ్చో చెప్పారు. అలా తప్ప మరెలానూ రాయొద్దని చెప్పారు. లారీ డ్రైవరు తాగి లారీ నడప లేదట. ఎద్దుల బండి వాడే తాగేసి తందనాలొక్కుతూ ఎద్దుల బండిని లారీకి గుద్దేసాడట. (అందు క్కావాల్సిన కాగితాలన్నీ లారీ ఓనరే చూసు కుంటాడట). మిస్టేక్ ఆఫ్ లా క్రింద కేసు రిఫర్ చేసేయాలట్ట!''

ఫోన్ పెట్టేసి చెమటలు పట్టిన మొహం ఖర్చీఫ్‌తో తుడుచు కుంటుండగా నావైపు జాలిగా చూశాడు హెడ్ కానిస్టేబుల్ రాజు. ఆ తర్వాత నాకు బోధించేడు. మా పోలీసు డిపార్టు మెంటులో మేము స్వతహాగా ఏమీ చెయ్య కూడదట. మేం ఏం చెయ్యాలో అవన్నీ పై ఆఫీసర్లో, పెద్దవాళ్లో చెబుతుంటారట! మేం చెయ్యాల్సిందంతా సర్కస్ సింహాల్లా పై ఆఫీసర్లనీ, పెద్దవాళ్లనీ 'ఎంటర్ టైన్ చేస్తూ' మా సుఖం మేం చూసు కోవడ మేనట!' 'సుఖం' అంటే.. అడిగాన్నేను.

కాస్త ఓడియు పడ్డాడు రాజు. అయినా అదంటే ఏంటో 'వివరంగానే' చెప్పాడు.

ఆ క్షణంలో అదక్కర లేదని పించింది నాకు.

ఇంకో నాలుగు రోజులు గడిచాక మూడో కేసొచ్చింది. చంద్రయ్య శెట్టి ఇంట్లో దొంగతనం. దొంగలు అర్థరాత్రి వేళ ఇంట్లో చొరబడి పది వేల రూపాయల విలువ చేసే బంగారు నగలు ఎత్తుకు పోయారు. లబో దిబో మన్నాడు చంద్రయ్య శెట్టి. పోలీసు స్టేషనుకు పరుగెత్తు కొచ్చాడు. 'దొంగని, నగల్ని వెదికి పెట్టండి "మీది మీకు" చూస్తా నన్నాడు. 'డబ్బుంటే దొంగేం ఖర్మ వాడు పుట్టే టపుడు వాళ్లమ్మకి పురుడు పోసిన మంత్రసానమ్మని కూడా వెదికి పట్టేస్కోవచ్చు' అనే పోలీసు నీతి నాకిప్పు డిప్పుడే తెలుస్తుంది.

ఓ పక్క లబోదిబో మంటూనే సుబ్బయ్య శెట్టి "మీది మీకు" చూస్తానని చెప్పగానే హుషారుగా ఇద్దరు జవాన్లని వెంటేసు కుని బయల్దే రాడు హెడ్ కానిస్టేబుల్ రాజు. అర గంటలో దొంగతో సహా తిరిగి వచ్చేశాడు. పోలీసు వ్యవస్థ ఇంత మహాద్భుతంగా ఎప్పటి నుంచి పని చేస్తోంది చెప్మా! మహాశ్చర్య పడి పోయాను నేను. ఇంత మహా ద్భుతంగా పని చేస్తోన్న డిపార్టు మెంటుని తిట్టడానికి పత్రికలకి కలాలు ప్రజలకు నోర్లు ఎలా వస్తున్నాయో నాకు మా చెడ్డకోపం కూడా వచ్చింది.

నేనానందంలో ఉండగానే చెప్పాడు హెడ్ కానిస్టేబుల్ రాజు. "పాత కేడీల్లో కొందరు మంచివాళ్లుంటార్ట! వాళ్లు మనం ఎలా చెప్తే అలాగేనట! ఓరే ఫలానా ఇంట్లో దొంగతనం జరిగిందిరా! ఆ కేసు దొరక్కపోతే పై ఆఫీసర్ల నుంచి మాటొచ్చే స్తదిరా" అని మనం ఒక్క ముక్కంటే చాలట! ఆ దొంగతనం ఆడే జేసినట్లు ఒప్పేసుకుని పోయిన (అన్జెప్పిన) బంగారంలో సగమో, పావు సగమో ఇచ్చేసి జైలుక్కూడా ఆనందంగా అత్తారింటికి కొత్తల్లు డెల్లి పోయినట్టు వెళ్లి పోతాడట. ఆ తర్వాత మళ్లీ జైలు నుంచి వచ్చేక మూడు నాలుగు నెలలు మాఅతం తీర్థాలప్పుడు, జాతర్లప్పుడు, చీకటి రాత్రు లప్పుడు ఆడిని మనం జూసీ జూడనట్టుండి పోవాల్ట. దొంగతనం చేసో, దొరతనం చేసో మనకిచ్చింది వాడిక్కావాల్సింది, మళ్లీ ఎప్పుడైనా ఇలాంటి సందర్భాల్లో మన కివ్వ బోయేది అన్నీ వాడే సంపాదిం చేసు కుంటాడట! నా కేమిటో అంతా కొత్తగా వింతగా అన్పించింది. 'అసలు దొంగని పట్టు కోవడానికి మనం ఎందుకు ప్రయత్నించ కూడదు'' అడిగాన్నేను.

వేదాంతిలా నవ్వాడు రాజు. నవ్వి అన్నాడు "నాయినా దొంగతనం చేసేవా'' అని బతిమాలి ఎవడ్ని అడిగినా దొంగతనం చేసేనని ఏ తల మాసినోడు ఒప్పు కోడు. చెమ్డా లెక్కదీయ డానికి ప్రజలు ఒప్పుకోరు. రూల్సు ఒప్పు కోవు. ఆడు గనుక ఎవుడు? ఎవడ్నయినా ఖర్మగాలి మనం స్టేషన్‌కు తీసుకొచ్చి నాలుగు ఉతికితే ఆడు గనుక కాస్తా కునికేస్తే పత్రికలు లాకప్ డెత్ లంటాయి. మన ఆఫీసర్లు మనకు సస్పెన్షన్ వార్డర్లు క్షణాల మీద ఇచ్చేస్తారు. ఆ తర్వాత మనం మన స్టేషను ముందే వేరు శనగ పప్పు, బజ్జీలు అమ్ము కుంటూ బ్రతకాల'' వేదాంత రహస్యం బోధించి, ఇందాక తీసు కొచ్చిన దొంగని 'ఈరిగాడని' చెప్పి నాకు చూపించి దండం పెట్టించి నాలుగు వేలు కిమ్మత్తు చేసే బంగారం పుచ్చు కుని చంద్రయ్య శెట్టికి ఇచ్చాడు. సరి పెట్టు కోమన్నాడు. 'మీది మికన్జెప్పి' చంద్రయ్య శెట్టి రెండు వేలు ఇచ్చాడు. రాజు కేసు కట్టేసి ఈరిగాడ్ని జైలు కట్టేసేడు.

కేసు పూర్తయి పోయింది.

అతి చాకచక్యంగా ఈ కేసులో నాకు, మా హెడ్ కానిస్టేబుల్‌కి, ఇతర జవాన్లకి మా ఎస్పీగారు ఏవార్డులో, రివార్డులో ఇవ్వొచ్చు కూడా అన్జెప్పాడు రాజు. ఆ తర్వాత నిజంగా ఇచ్చేరు కూడా!

****

ఇది జరిగిన మర్నాడే "మీది మీకు" పంచుతూ ఈనెల కన్జెప్పి. నా వాటా ఎనిమిది వందల యాభై ఇచ్చాడు హెడ్ కానిస్టేబుల్ రాజు. మాలో వాటాలు నిజాయితీగానే పంచు కుంటార్ట. జవానుకి పాతి కైతే హెడ్‌కి యాభై. నాకు వంద. కొంత తీసి అట్టేపెట్టి ఇంకా పెద్ద వాళ్లు ఎవరైనా వస్తే వాళ్ల ఖర్చులకి, వాళ్ల వెంట వచ్చిన అమాంబాపతు గాళ్లని మేప డానికి అట్టేపెడతార్ట.

ఈ భోగట్టా అంతా ఈ మధ్యనే రాజు బోధించేడు నాకు.

విరక్తిగా నవ్వుకుంటూ రాజు చేతిలోని డబ్బు అందు కుంటుంటే నెమ్మదిగా అన్నాడు రాజు నేల చూపులు చూస్తూ "ప్రసిడెంట్ గారు కుమారిని వదిలేసి నందుకు సర్దా చేసు కుందాం'' రమ్మన్నార్సార్.

వాస్తవాన్ని ఎదుర్కోలేక ఏ బలహీనతకో బానిసై పోయే నాలోని సగటు మనిషి చాలా కాలంగా నాలో అశాంతిగా నిద్ర పోతున్నాడు.

అతనిప్పుడు నిద్ర లేచి నా వ్యక్తిత్వాన్ని కళ్లెంతో సహా అందు కున్నాడు.

మౌనంగా ముందుకు కదిలాను నేను.

చిద్విలాసంగా నా ముందు కదిలాడు రాజు.

ప్రసిడెంట్ గారింట్లో మందూ, విందూ పూర్తయ్యాక వెన్నెల్లి కరిగించి, వలపు రంగ రించి వొళ్ళు వేడెక్కించే కుమారి ఒడిలో నాలోని మృగం మత్తుగా సేద దీర్చుకుంది.

ఆ రాత్రి సుఖానిగ్గాను కుమారికి నేను కొనిచ్చిన చీర 'వీరిగాడి వల్ల నాకు ముట్టిన డబ్బు ల్లోనివే''

నేను ఊహల్లో వుండగానే మైక్‌లో నా పేరు విన్పడింది. నాలో సన్నగా వణుకు.

గవర్నరు చేతిలో పతకం నన్ను వెక్కిరిస్తోంది! ఆ పతకం న్యాయంగా వీరి గాడిదే నన్న భావం నన్ను వెంటాడు తుంది''

"నాదేశపు మేధావు ల్లారా! పోలీసు వ్యవస్థ మూల సూత్రాల్ని మార్చి తిరిగి మళ్లీ రాయండి'' మృగం మింగేస్తున్న నాలోని "మనిషి'' ఆక్రోసిస్తూ గవర్నరు చేతిలో పతకం అందు కున్నాడు.

(గతపంచిక తరువాయి)

ఇక 'కన్యాశుల్కం' ఆఖరు దృశ్యం గురించి మిగిలిన సమస్య ఒకటే. 'కన్యాశుల్కం'లో కథానాయకుడెవరు? ఇంతకీ గురజాడ అప్పారావు గారు ఉత్తమోత్తమమైన ఆదర్శ పాత్రను ఎందుకు సృష్టించలేదు? చివరి దృశ్యం నుంచి మనం గ్రహించాలి సిందేమిటి? ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానం చెప్పు కుంటే 'కన్యాశుల్కం' ప్రయోజనం, ఆధి

'కన్యాశుల్కం' ఆఖరు దృశ్యం

-వారి

క్యత మనకు బోధపడతాయి.

కథా నాయకుడనే భావన మనకు సంప్రదాయ అలంకార శాస్త్రం నుంచి సంక్రమించిన వారసత్వం. రాజరిక వ్యవస్థలో సమస్యలంటూ ఉంటే వాటిని పరిష్కరించడం రాజులకు, మంత్రులకు... మాత్రమే సాధ్య పడుతుంది. అసలు ఆనాటి సాహిత్యపు సమస్యలు కూడా వారికి సంబంధించినవే కదా! ఆధునిక ప్రజాస్వామ్య సమాజంలో అందరూ సమానులే - కనీసం తాత్వికంగా ఇది వాస్తవం. అందుకనే ఆధునిక సాహిత్యంలో కథా నాయకుడన్న పదానికి బదులుగా ముఖ్య పాత్ర (protagonist) అన్న పదం ప్రాచుర్యంలోకి వచ్చింది. అతడు ఎవరైనా కావచ్చు. అతని గుణ గణాలకు కూడా ప్రత్యేకమైన నిర్వచనాలూ, పరిమితులూ ఉండనవసరం లేదు. ఒక దుర్మార్గమైన వ్యక్తి ముఖ్య పాత్ర కావడానికి అభ్యంతరం లేదు. అతని చుట్టూ ఉన్న లోకంలో ఉత్తమ వ్యక్తులూ, ఉత్తమ సంస్కారమూ, ఉన్నత భావాలూ ఉండొచ్చు గదా!

అయితే 'కన్యాశుల్కం'లో ఉత్తమ సంస్కారానికీ, తక్షణం అవసరమైన ఉత్తమ వ్యక్తిత్వానికీ ప్రతీకగా ఏ పాత్రను తీసుకోవాలి? అనే ప్రశ్న వస్తుంది. ఆ ప్రశ్నకు ప్రత్యక్షమైన సమాధానం లేదు. ఆఖరు దృశ్యంలో ఆ ప్రశ్నకు సిద్ధాంతపరమైన సమాధానం లభిస్తుంది.

గిరీశం భ్రాంతిగా అవకాశవాది. అయినప్పటికీ ఆధునిక భావజాలం కొంత మేరకు అతనిలోనే లభిస్తుంది. అలాగే సౌజన్యారావు పంతులు స్వచ్ఛమైన వాడు, నిజాయితీ కల వాడు. కాకపోతే నేతృత్వం వహించగల సామర్థ్యం సౌజన్యారావు పంతులు వద్ద లేదు. అయితే మధురవాణి వల్ల 'మేల్కొన్న' సౌజన్యారావు పంతులు ముందు ముందు క్రియాశీలుడయ్యే అవకాశం ఉంది. కాని మధురవాణి కున్న సమగ్ర పరిశీలనా సామర్థ్యం సంపాదించుకోవాలి. వాస్తవానికి గురజాడ అప్పారావు గారి ఆదర్శ నాయకుడికి కావలసిన లక్షణాలు - ఆధునికత, నిజాయితీ, జీవిత పరిశీలన, జీవితం అంటే ప్రేమ - తెలుసు. కాని ఆ లక్షణాలతో కూడిన పాత్ర వాస్తవికంగా ఉండదని కూడా తెలుసు. అందుకని అలాంటి ఆదర్శవ్యక్తిని సృష్టించుకునే బాధ్యత భావితరాల జీవితానికి వదిలిపెట్టారు. జీవితంలో లభ్యంకాని ఆదర్శ వ్యక్తిని సృష్టించితే, ఆ పాత్రనూ, ఆ నాటకాన్ని కూడా గౌరవించగలిగేవాళ్ళం కాదేమో!

గిరీశాన్ని కొంచెం మెలితిప్పి అలాంటి పాత్రగా మలచాలంటే గిరీశం పాత్ర కొన్ని సహజమైన సంఘర్షణలకు లోను కావాలి. 'కన్యాశుల్కం' రాసినవాడు అలా సంఘర్షణలలో చిక్కుకున్న వాస్తవ వ్యక్తులు కూడా ఉండి ఉండొచ్చు. కాని ఆనాటి సంస్కరణోద్యమం ఇంచుమించుగా వీరేశ లింగం పంతులు లాంటి సంస్కర్తల మేధా జనితం. భావ వాతావరణం ఇంకా స్పష్టపడలేదు. అందుకే సక్రమమైన, ఆదర్శ పాత్రకు నమూనా వాస్తవ జీవితంలో లేదు. అందుచేత గురజాడ అప్పారావు గారు ఒక పాత్రను 'సృష్టించ దలుచుకోలే'దనిపిస్తుంది.

ఒక జాతి సంగీతాన్ని సృష్టించుతుంది. సంగీతకారుడు ఆ సంగీతాన్ని 'ఏర్పరుస్తాడు' అని ఒక సూత్రం ఉంది. కథా నాయకుణ్ణి కూడా జాతి మాత్రమే సృష్టించుకుంటుంది. మహా రచయిత అతణ్ణి స్థిరపరుస్తాడు. అందుకే 'కన్యాశుల్కం' తర్వాత 'కథానాయకులు' చాలా మంది వచ్చారు. ●